

QEYRİ-NEFTQAZ SEKTÖRÜ SAHƏLƏRİNDƏ RƏQƏMSAL İQTİSADİYYAT MEXANİZMLƏRİNİN TƏTBİQİ ÜZRƏ BEYNƏLXALQ TƏCRÜBƏ

EMİN MƏHƏRRƏMOV

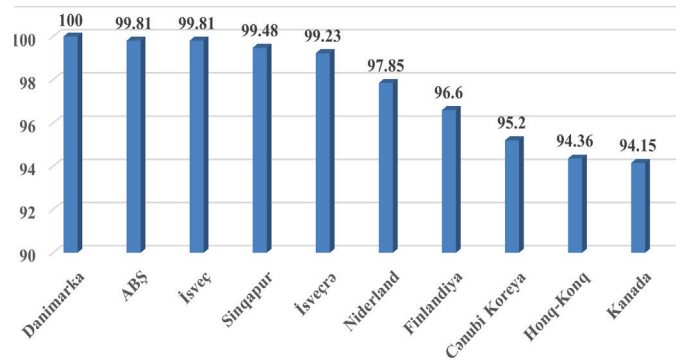
Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye
Universitetinin doktorantı

E-mail: eminmag1999@gmail.com

XX əsrin sonlarında informasiya-kommunikasiya məkanında inqilabla müşayiət olunan, həmçinin dünya iqtisadiyyatının qloballaşma proseslərinin sürətlənməsinə təsir göstərən, rəqəmsal texnologiyaların fəal şəkildə tətbiqinə əsaslanan rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişaf mərhələsi formalaşmışdır. Rəqəmsallaşma bəşəriyyətin rəqəmsal xidmətlərə keçididir, bütün dünyada qlobal bir tendensiyadır. Demək olar ki, bütün dünya rəqəmsal transformasiyaya can atır. ABŞ-da bu istiqamət “Sənaye İnternet Konsorsiumu”, Rusiyada “rəqəmsal iqtisadiyyat”, Almaniyada “Sənaye 4.0” adlanır. Bunlar müxtəlif adlar altında istifadə olunsada, faktiki olaraq eyni prosesi xarakterizə edir, əşyaların interneti Big Data, süni intellekt və s. kimi rəqəmsal texnologiyaların istifadəsi ilə iqtisadiyyatın transformasiyasına gətirib çıxarır.

ABŞ rəqəmsal iqtisadiyyat sahəsində uğur qazanmış ilk ölkələrdən biridir. ABŞ rəqəmsal iqtisadiyyat sahəsində dünya liderlərindən biridir, yüksək differensiallaşdırılmış rəqəmsal texnologiyalardan, elektron əməliyyatlardan və genişzolaqlı internetdən istifadə etməklə fəaliyyət göstərir. ABŞ-da 2009-cu ildə “Bulud Strategiyası” təsdiq edilmişdir ki, onun əsas məqsədi dövlət və özəl sektorlarda xərcləri azaltmaq və idarəetmənin səmərəliliyini artırmaq idi. 2015-ci ildən ölkədə Rəqəmsal İqtisadiyyat Gündəliyi adlı Dövlət Proqramı fəaliyyət göstərir. Onun reallaşdırılmasına cavabdeh olan aparıcı agentlik ABŞ Ticarət Departamentidir. ABŞ-nin innovasiyaları stimullaşdırmaq və rəqəmsal iqtisadiyyatı inkişaf etdirmək prioritetləri: informasiyanın sərbəst hərəkətinin təmin edilməsi; internetdə inklüziv və mərkəzləşdirilməmiş idarəetmənin təşkili; genişzolaqlı internetə qoşulma imkanlarının artırılması; əqli mülkiyyətin qorunması; kibertəhlükəsizliyin gücləndirilməsi; şəffaflıq və effektiv idarəetmə [1, s.221]. 2022-ci ildə ABŞ rəqəmsal rəqəbatə davamlı ölkələr arasında ikinci yerdə qərarlaşıb (bax şəkil 1). Biznes, ünsiyyətdən əlavə, internet vasitəsilə bütün əməliyyatları həyata keçirmək, çıxarışlar almaq, vergiləri ödəmək və hesabat göndərmək imkanına malikdir.

2022-ci ildə Danimarka dünyanın ən rəqəmsal rəqəbatə davamlı ölkəsi hesab olunmaqla birinci yerdə qərarlaşıb. Rəqəmsal rəqəbatqabiliyyətlilik reytingləri ölkənin rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi və bu texnologiyaların müəssisələrdə və dövlət təşkilatlarında tətbiqi imkanlarının təhlilinə yönəlib [2, s.18].

Şəkil 1. 2022-ci ildə dünyanın rəqəmsal rəqəbatqabiliyyətlilik indeksi üzrə ilk onluqdakı ölkələr [3].

Rəqəmsal iqtisadiyyat Sinqapur iqtisadiyyatının əhəmiyyətli hissəsini təşkil edir və 10 əsas sektorla təmsil olunur. Sinqapurun rəqəmsal iqtisadiyyatının fəaliyyətini və inkişafını təmin edən və bu sahədə lider mövqeyini qoruyan mühüm aspekt ölkənin rəqəmsal iqtisadiyyatda bir növ informasiya qovşağı rolunu oynamağa imkan verən bütün Cənub-Şərqi Asiya regionunda transsərhəd informasiya axınlarının dəstəklənməsində fəal iştirakıdır. Sinqapur modeli əsasən rəqəmsal xidmətlər sektorunun aktiv inkişafına əsaslanır - demək olar ki, bütün dövlət xidmətləri əhaliyə onlayn rejimdə təqdim olunur, bunun üçün vətəndaşların unikal rəqəmsal identifikasiyası - SingPass istifadə olunur, məlumatın təhlükəsizliyi iki səviyyəli yoxlama ilə təmin edilir. Mobil proqramlar könüllüləri təcili yardıma ehtiyacı olan insanların olduğu yerlərə yönəldir və şübhəli obyektlər barədə polisi xəbərdar etməyə kömək edir. Dövlət aztəminatlı və ahiil insanlara pulsuz internetlə təminat verməklə də dəstək göstərir. Sinqapur rəqəmsal texnologiyaları hər evə və biznesə gətirən rəqəmsal infrastrukturun inkişafında mühüm irə-

liləyiş əldə edib. Son illər Sinqapurda rəqəmsal infrastrukturun inkişafına 4G fiber-optik şəbəkələrin tətbiqi böyük köməklik göstərib, bunun sayəsində informasiyanın ötürülmə sürəti görünməmiş şəkildə artıb. Qismən sürətli internet hesabına Sinqapurda ev təsərrüfatları da fəaliyyətlərini tədricən rəqəmsal məkana keçirirlər. Xüsusilə, onlayn alış-veriş və onlayn maliyyə əməliyyatları ilə məşğul olan ev təsərrüfatlarının payı xeyli artıb. İstehsal sektorunda Sinqapur şirkətləri rəqəmsal aktivlərə investisiyalarını artırırırlar ki, bu da onların rəqəmsal imkanlarını genişləndirir. Rəqəmsal aktivlərə investisiyalarla paralel olaraq, Sinqapur şirkətləri gündəlik iş fəaliyyətlərində rəqəmsal alətlərdən getdikcə daha çox istifadə edirlər [4, s.347]. Rəqəmsal iqtisadiyyatda əsas təhlükəsizlik məsələləri arasında yeni təhdidlərin biznesə, bütövlükdə iqtisadiyyata və daha geniş mənada ictimai həyata təsiri var: 1) kibercinayətkarlığın artması; 2) bütün səviyyələrdə rəqəmsal infrastrukturun texnoloji zəifliyi; 3) rəqəmsal texnologiyalardan bu və ya digər dərəcədə istifadə edən bütün sənaye sahələrinin bir neçə transmilli oyunçudan artan texnoloji asılılığı [5, s.59].

Rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafında aparıcı ölkələrdən biri də Çindir. Bu baxımdan biz bu ölkənin təcrübəsinin daha ətraflı öyrənilməsinə zəruri hesab edirik. Çin nəinki nəhəng insan resurslarına, habelə böyük həcmdə maliyyə resurslarına malik ölkədir. Çin rəqəmsal iqtisadiyyatın planlı inkişaf yolu strategiyasını seçmişdir və bu strategiya aşağıdakı komponentləri əhatə edir: 1. Logistika və istehsalın qlobal rəqəmsallaşması. 2. Normativ hüquqi bazanın hazırlanması. 3. Rəqəmsal platformaların yaradılması, idarəetmə sistemlərinin rəqəmsallaşdırılması. 4. Rəqəmsal platformaların və ekosistemlərin vahid məkana inteqrasiyası. Çin hazırda rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişaf səviyyəsinə görə dünyada önəmli yerlərdən birini tutur və ən böyük istehsal bazasına malik olmaqla, rəqəmsal sahədə elmi və texnoloji nailiyyətlərin tətbiqi və təcrübədə istifadəsi üçün böyük potensiala malikdir. Habelə, Çin yüksək texnologiyaların və bütövlükdə rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı baxımından artım dövrünü yaşayır.

Çin bütün əyalətlərində rəqəmsal texnologiyaları fəal şəkildə təşviq edir. Son 10 il ərzində hər bir regionda rəqəmsal iqtisadiyyatın davamlı və səmərəli inkişafını təşviq etməyə yönəlmiş tamamilə yeni siyasətlər tətbiq olunur. Ümumilikdə, 2015-ci ildən etibarən Çinin müxtəlif əyalətlərində rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafını tənzimləyən 40-dan çox proqram xarakterli sənədlər hazırlanmışdır. Bu əyalətlər artıq rəqəmsal layihələrin reallaşdırılmasına maliyyə dəstəyi göstərir və ölkənin iqtisadi inkişafı üçün rəqəmsallaşma proseslərinə diqqəti artırırırlar. Qəbul edilmiş həmin sənədlərdə bu sahə ilə bağlı ən çoxu Fujian Əyalət Hökuməti tərəfindən hazırlanmışdır. Digər əyalətlər bu məsələyə yalnız 2018-2019-cu illərdə diqqət yetirməyə başlasalar da, Fujiandakı ilk sənəd artıq 2015-ci ildə dərc edilib, əsasən rəqəmsal infrastrukturun qurulması, əyalət hökumətləri arasında məlumat mübadiləsi və rəqəmsal iqtisadiyyatın davamlı inkişafı və böyüməsini təşviq etmək üçün informasiya resurslarının inkişafı və istifadəsini nəzərdə tutur [6, s.45]. Beləliklə, Çin rəqəmsal iqtisadiyyat hesabına inkişafa can atır, çünki rəqəmsal texnologiyalar təkcə real iqtisadiyyatda əməliyyat xərclərini əhəmiyyətli dərəcədə azaltmır, habelə əmək bölgüsünü, eləcə də istehsalın koordinasiyasını stimullaşdırır. Biznes, hökumət və texnologiya getdikcə daha çox çarpaz inteqrasiya tendensiyası nümayiş etdirir ki, bu da rəqəmsallaşmanın sürətlənməsinə kömək edir [7, s.136].

Son illər Çində sosial xidmətlər sahəsində rəqəmsal transformasiyanın sürətlənməsi müşahidə olunur. Bu gün Çində internet və sosial xidmət sisteminin inteqrasiyası böyük ölçüdə dərinləşmiş və müxtəlif sosial dairələrdə geniş diqqəti cəlb etmişdir. Dövlət idarələri tərəfindən bu sahədə bir sıra iri layihələrin yüksək keyfiyyətlə reallaşdırılması sayəsində əsas sosial xidmət növlərinin rəqəmsal transformasiyası davamlı olaraq inkişaf edir. Məlumdur ki, Çinin iqtisadiyyatına COVID-19 pandemiyası böyük təsir göstərmişdir. Turizm, iaşə və nəqliyyat kimi ənənəvi sənayelər tənəzzülə uğramış və emal sənaye müəssisələrinin fəaliyyətinin dayandırılması idxal və ixracda xeyli dərəcədə qeyri-müəyyənlik yaradıb. Lakin bunlara baxmayaraq rəqəmsal iqtisadiyyat belə şəraitdə dayanıqlılıq nümayiş etdirmiş və ölkə iqtisadiyyatını sabitləşdirmək üçün yeni gücə çevrilmişdir. Çin milli inteqrasiya olunmuş hökumət platformalarını və rəqəmsal idarəetmə imkanlarını genişləndirir [8, s.130-131].

Yaponiya rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı ilə bağlı öz strategiyalarını reallaşdırır və ölkədə rəqəmsallaşma ilə əlaqəli belə strategiya "Cəmiyyət 5.0" adlanır. Bu cəmiyyət hiperkosmosun yüksək texnologiyalı inteqrasiyasına əsaslanan konsepsiya əsaslanır. "Cəmiyyət 5.0" böyük məlumat texno-

logiyalarından, əşyaların internetindən və kibernetik texnologiyalardan gündəlik istifadə ilə super intellektli cəmiyyətin yaradılmasını nəzərdə tutur. Bu, bütün insanlar üçün bərabər imkanlar və onların hər birinin potensialının reallaşdırılmasını təmin etməlidir. “Cəmiyyət 5.0”-in əsas məqsədi hər kəsin özünü rahat hiss edəcəyi bir qrup yaratmaqdır. Cəmiyyət üçün ən vacib cəhət həm də hər kəs üçün bərabər imkanların yaradılması, eyni zamanda istənilən insanın potensialının reallaşması üçün şəraitin yaradılmasıdır [9, s.222]. “Cəmiyyət 5.0” strategiyası özünü informasiya texnologiyalarının tətbiqi üçün ən humanist və həyat qabiliyyətli sistem kimi göstərir, çünki bu strategiya həm qabaqcıl rəqəmsal texnologiyaların tətbiqini, həm də işçilərin daimi təlimini və onlarla işləyərkən səriştələrinin artırılmasını nəzərdə tutur. Pandemiya zamanı bu strategiya COVID-19-a yoluxma şansını, uzaqdan işləyən işçilərin problemlərini, həmçinin yaşlı insanlar arasında rəqəmsal cihazlarla işləyərkən yaranan stressi azalda bilmişdir [10, s.78].

Rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı sahəsində Böyük Britaniya təcrübəsinin tədqiqi də önəmlidir. Böyük Britaniyada 2000-ci ildən etibarən internet rabitəsindən istifadə edən əhəlinin xüsusi çəkisi sürətlə artır. Rəqəmsal iqtisadiyyat üçün infrastruktur bazanın olması və onun inkişafının stimullaşdırılmasından gözlənilən faydalar Böyük Britaniyanın proqram sənədlərində öz əksini tapıb. Böyük Britaniyanın rəqəmsal inkişaf strategiyası ölkənin qlobal kibernetikənin formalaşmasında dünya lideri olmaq istəyini ortaya qoyur [11, s.134]. Hazırda Böyük Britaniyada rəqəmsal iqtisadiyyatın təhlükəsiz inkişafının yaradılmasına, kibertəhlükələrin qarşısının alınmasına və ən dinamik inkişaf edənlərdən biri kimi İT sənayesinin inkişafına dəstək verməyə yönəlmiş tənzimləmələr sistemi mövcuddur. Hökumətin tənzimləmə sistemi Böyük Britaniyanın Milli Kibertəhlükəsizlik, Rəqəmsal İqtisadiyyat, Elm və Texnologiya sahəsində Müvəqqəti Kibertəhlükəsizlik və Gələcəyin keçilməz informasiya təhlükəsizliyi Strategiyalarını hazırlayıb. Böyük Britaniya Milli Kibertəhlükəsizlik Mərkəzi yaradılıb və uğurla fəaliyyət göstərir.

2030-cu ilə qədər Almaniya tamamilə “internetləşdirilmiş istehsalat” keçməyi planlaşdırır, texnologiyaya illik investisiyaları 40 milyard avroya qədər artıracağı nəzərdə tutur. Ölkədə parlament yanında rəqəmsal cəmiyyətin tənzimlənməsinin əsas prinsip-

lərinin formalaşdırılmasına cavabdeh olan və əsas nazirliklərin nümayəndələrindən ibarət komitə yaradılıb. Komitə öz fəaliyyətində İqtisadiyyat və Energetika Nazirliyinin digər dövlət nazirlikləri ilə birgə hazırladığı “Rəqəmsal Gündəlik” proqram sənədinə əsaslanır. Habelə, Federal Nəqliyyat və Rəqəmsal İnfrastruktur Nazirliyi ölkənin rəqəmsal inkişafını təmin edən infrastrukturun inkişafına cavabdehdir.

Türkiyədə rəqəmsal transformasiya proseslərinin sürətləndirilməsi ölkənin qarşısında duran prioritet vəzifələrdəndir. Türkiyəni dünyanın 10 ən yaxşı qlobal iqtisadiyyatdan birinə çevirmək məqsədilə ölkədə bir çox sahələrdə, o cümlədən, səhiyyə, texnologiya, enerji, nəqliyyat və digər sahələrdə rəqəmsal infrastruktur layihələri hazırlanmış və reallaşdırılmışdır. Məsələn, 2016-cı ilin aprel ayında ölkədə 3G texnologiyasından 10 dəfədən artıq sürətli olan 4,5 G və daha sonra isə 5G texnologiyasına keçid istiqamətində görülən tədbirləri, 2021-ci ilin II rübündə “Türksat 5G”-nin, Milli Nəqliyyat, E-Hökumət və digər portalların istifadəyə verilməsini buna nümunə göstərmək olar [12, s.66].

Səudiyyə Ərəbistanında hökumətin rəqəmsallaşdırılmasının inkişafı 2030-cu ilə qədər Milli İnkişaf Strategiyasının məqsədlərinə daxildir. Bu gün ölkədə artıq əsas alətlər: dövlət xidmətləri sahəsində onlayn xidmətlər, elektron satınalmalar, onlayn təhsil və onlayn tibb, elektron əmək birjası, milli ödəniş sistemi tətbiq edilib. Səudiyyə Ərəbistanında bir sıra dövlət qurumlarının əməkdaşlığı nəticəsində 2005-ci ildə kralın fərmanı ilə dövlətin rəqəmsallaşdırılması proqramı (Elektron Hökumət Proqramı - Yesser) qəbul edilib. Proqramın reallaşdırılması üçün Rabitə Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi və aidiyyəti komissiya və qurumların rəhbər şəxslərindən ibarət öz idarəetmə və nəzarət komitələrinə malik “Yesser” ixtisaslaşmış təşkilati bölmə yaradılmışdır. “Yesser” proqramının rəhbərliyi ekspert icması ilə birlikdə əsas məqsədləri müəyyən edən rəqəmsal dövlətin inkişafı üzrə ümumi plan hazırlayıb. Həmin planı reallaşdırmaq məqsədilə krallığın dövlət idarələrinin hər biri bu departament daxilində fəaliyyətlərin təfərrüatlarına cavabdeh olan öz rəqəmsallaşdırma komitəsini yaratmışdır. Rəqəmsal iqtisadiyyatın formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi üzrə müxtəlif ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, müəyyən şəraitdə müəyyən şəkildə nəticə verən tədbirlərin görülməsi faydalı ola bilər. Hesab edirik ki, ölkədə rəqəmsal inkişaf proqramları hazırlanarkən və reallaşdırılarkən qabaqcıl

təcrübəni nəzərə almaq və tətbiq etmək lazımdır. Tədqiq etdiyimiz ölkələrin təcrübəsindən görünür ki, rəqəmsal iqtisadiyyatın formalaşmasında və inkişafının stimullaşdırılmasında dövlət həlledici rol oynayır. Bu, rəqəmsal hökumət, dövlət-özəl əməkdaşlıq, istehlakçılara rəqəmsal dövlət xidmətlərinin göstərilməsi, innovativ şirkətlərə ünvanlı dövlət dəstəyinin göstərilməsi və dövlət satınalmalarının prioritetlərində özünü büruzə verir.

YEKUN

Beləliklə, bir sıra aparıcı ölkələrin təcrübəsini götürsək, o zaman rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı üzrə bir sıra tədbirlər reallaşdırmaq lazımdır:

- mobil və stasionar genişzolaqlı rabitə sistemlərini ölkə daxilində yaymaqla ölkənin istənilən yerindən olan istifadəçilər üçün bərabər çıxış imkanları yaratmaq;

- bələdiyyə və dövlət xidmətlərinin elektron formatda göstərilməsini tam şəkildə reallaşdırmaq;

- rəqəmsal infrastrukturdan istifadə sahəsində səriştələrə yiyələnmək üçün vətəndaşların sistemli hazırlanmasını və yenidən hazırlanmasını təşkil etmək;

- səlahiyyətlərinə kibertəhlükəsizliyin təmin edilməsi də daxil olacaq vahid orqan yaratmaq;

- kibercinayətkarlığa qarşı mübarizə sahəsində qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsini davam etdirmək, kibercinayətkarlıqla mübarizə haqqında vahid qanunun hazırlanması və qəbulunu təmin etmək;

- peşəkar və rəsmi məlumatların ölkələrarası mübadiləsinin genişləndirilməsinə təşəbbüs göstərmək;

- rəqəmsal infrastrukturun, o cümlədən süni intellektin tətbiqinin inkişafını təmin etmək.

Bu tədbirlər iqtisadiyyatın rəqəmsallaşma səviyəsini yüksəldəcək, rəqəmsal mühitdə münasibətlərin iştirakçılarının fəaliyyətinin tənzimlənməsini təkmilləşdirəcək və hər kəs üçün “rəqəmsal üstünlüklərə” bərabər çıxışı təmin edəcək. Lakin bu fəaliyyətlərin reallaşdırılması maliyyə resursları və nisbətən uzun müddət tələb edir və s.

Açar sözlər: *rəqəmsal iqtisadiyyat, qeyri-neft-qaz sektoru, beynəlxalq təcrübə, dünya ölkələrində rəqəmsal iqtisadiyyat, qeyri-neftqaz sektorunda rəqəmsallaşma, rəqəmsal mexanizmlərin tətbiqi problemləri.*

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Джелилова, Л.Д. Развитие цифровой экономики в зарубежных странах / Л. Д. Джелилова, У.А. Кириллова // Национальные экономические системы в контексте трансформации глобального экономического пространства: Сборник научных трудов/ Под общей редакцией З.О. Адамановой. – Симферополь: Общество с ограниченной ответственностью «Издательство Типография «Ариал», 2023. – С. 220-223.

2. Пьянкова, С.Г. Цифровизация экономики: российский и зарубежный опыт / С.Г. Пьянкова, О.Т. Ергунова, И.А. Митрофанова// Региональная экономика. Юг России. – 2018. – № 3. – С. 16-25

3. IMD World Digital Competitiveness Ranking 2022. <https://imd.cld.bz/Digital-Ranking-2022/28/>.

4. Ставропольский, Ю.В. Цифровая экономика Сингапура / Ю. В. Ставропольский, А.Э. Муталимов // Социальная реальность виртуального пространства: материалы I Международной научно-практической конференции, Иркутск, 20–23 сентября 2019. – С. 345-347.

5. Цвериганашвили, И.А. Особенности развития цифровой экономики Сингапура / И.А. Цвериганашвили // Вестник Коми республиканской академии государственной службы и управления. Теория и практика управления. – 2021. – № 2(32). – С. 57-61.

6. Романова, Е.А. Цифровая экономика: опыт развития в Китае / Е.А. Романова // Контентус. – 2021. – № 2(103). – С. 39-47.

7. Мэн, Ц. Цифровизация экономики Китая: состояние, перспективы / Ц. Мэн // Вестник Белорусского государственного экономического университета. – 2023. – № 3(158). – С. 130-138.

8. Насыева А.Ф. Рəqəmsal iqtisadiyyatın inkişaf etmiş ölkələr arasında müqayisəsi. Gəncə: ADAU-nun Elmi əsərləri, 2024, s.129-134.

9. Скапенко, В.М. Цифровизация Японии: актуальные тенденции и перспективы развития / В.М. Скапенко, В.Д. Филиппова, С.В. Грицунова // Юность и знания - гарантия успеха - 2019. – С. 221-225.

10. Литвинова, Л.В. Цифровизация экономики в современной Японии / Л. В. Литвинова, М.А. Кузнецов, Е.С. Наумова // Международный журнал гуманитарных и естественных наук. – 2022. – № 4-4(67). – С. 77-80.

11. Волков, К.А. Опыт построения цифровой

экономики в США и Великобритании / К.А. Волков // Риск: Ресурсы, Информация, Снабжение, Конкуренция. – 2019. – № 1. – С. 132-135

12. Qasımlı V., Talıbova M., Quliyeva G., Müseyibov A., Mirzəyev F., Qədəşov A., Əhmədova G. Rəqəmsal iqtisadiyyat. Bakı: "Azprint" nəşriyyatı, 2023, 262 s.

РЕЗЮМЕ

Международный опыт по применению механизмов цифровой экономики в сферах нефтегазового сектора

В статье рассматривается международный опыт по применению механизмов цифровой экономики в сферах нефтегазового сектора в нынешних условиях. Изучен и обобщен опыт ряда стран мира в сфере эффективной организации и развития цифровой экономики. Рассмотрен передовой опыт ряда стран по применению механизмов цифровой экономики в разных отраслях нефтегазовых секторов. Обоснована необходимость и важность активизации применения цифровых механизмов и инструментов в разных сферах экономики с учетом современных технологий. Подготовлен ряд рекомендаций и даны предложения по перспективам применения механизмов цифровой экономики в нефтегазовом секторе Азербайджана.

Ключевые слова: *цифровая экономика, нефтегазовый сектор, международный опыт, цифровая экономика в странах мира, цифровизация нефтегазового сектора, проблемы применения цифровых механизмов.*

SUMMARY

International experience in the application of digital economy mechanisms in the non-oil-gas sectors

International experience in the application of digital economy mechanisms in the non-oil and gas sector in the current conditions is given in the article. The experience of a number of countries in the sphere of effective organization and development of digital economy is studied. The best practices of a number of countries in the application of digital economy mechanisms in different branches of non-oil-gas sectors are considered. The necessity and importance of intensifying the application of digi-

tal mechanisms and tools in different spheres of the economy taking into account modern technologies is substantiated. A number of recommendations and proposals on the prospects of application of digital economy mechanisms in the non-oil-gas sector of Azerbaijan are prepared.

Key words: *digital economy, non-oil-gas sector, international experience, digital economy in the countries of the world, digitalization of the non-oil and gas sector, problems with application of digital mechanisms.*